

Asia: VN/9727/2025

## **Lausuntopyyntö hallituksen esityksestä eduskunnalle vammaispalvelulain 2 §:n muuttamiseksi**

### **Lausuntopyynnön kysymykset**

#### **1. Lausunnonantajan organisaatio**

Järjestö

#### **2. Auttaako elämänvaiheita koskeva säännös yhdessä säännöskohtaisten perusteluiden kanssa arvioimaan, milloin on kyse sellaisesta avun ja tuen tarpeesta, johon tulee vastata vammaispalvelulain mukaisin palveluin?**

Ei

#### **Voit halutessasi perustella vastausta tai lisätä muutosehdotuksen**

Kehitysvammaisten Tukiliitto ry kiittää mahdollisuudesta antaa lausunto asiassa. Tukiliitto on valtakunnallinen jäsenyhdistystensä muodostama ihmisoikeus- ja kansalaisjärjestö, jonka kohderyhmään kuuluvat apua ja tukea asioiden ymmärtämiseen, oppimiseen ja arjen toimintoihin tarvitsevat ennen aikuisikää vammautuneet henkilöt sekä heidän perheensä ja muut läheisensä.

Kehitysvammaisten Tukiliitto katsoo, että ehdotettu elämänvaiheita koskeva säännös (ehdotettu 2 §:n 4 momentti) yhdessä säännöskohtaisten perustelujen kanssa ei auta arvioimaan sitä, milloin kyse on sellaisesta avun ja tuen tarpeesta, johon tulee vastata vammaispalvelulain mukaisin palveluin.

Vammaispalvelulain soveltamisalasäännös useine pitkinä momentteineen ja lukuisine käsitteineen on jo nykyisellään hankala lain yhdenvertaisen soveltamisen kannalta. Ehdotettu elämänvaiherajauksen sisältävä momentti on niin ikään pitkä ja sisältää lukuisia eri käsitteitä, jotka ovat tulkinvaraisia siitä huolimatta, että säännöstä on tarkennettu aiemmin hallituksen esityksessä HE 122/2024 vp esitetystä. Elämänvaiherajauksen sisältävää säännöstä voidaan yhä kritisoida epätasällisuudesta, joka on perusoikeuksiin kytkeytyvässä sääntelyssä erityisen ongelmallista. Tukiliitto pitää välttämättömänä, että asia saatetaan perustuslakivaliokunnan arvioitavaksi.

Tukiliitto katsoo, että elämänvaiherajauksen lisääminen soveltamisalasäännökseen tekee lain soveltamisesta entistä hankalampaa. Soveltamisalasäännöksen tulkinnassa tarpeelliset lain esityöt löytyisivät jatkossa kolmesta eri hallituksen esityksestä, mikäli nyt ehdotettu sääntely päättyy laiksi asti. Myös tämä vaikeuttaisi entisestään lain käytännön soveltamista.

On oletettavaa, että soveltamisalarajaus tekee vammaispalveluiden saamisesta nykyistä vaikeampaa sekä vammaisille lapsille että ikääntyneille vammaisille henkilöille, mikä on ristiriidassa muun muassa perustuslain 6 §:ssä turvatun yhdenvertaisuuden, YK:n vammaisyleissopimuksen 5, 7 ja 19 artiklojen kanssa sekä lapsen edun ensisijaisuutta koskevien ihmisoikeusvelvoitteiden kanssa. Lisäksi soveltamisalan rajaaminen on ongelmallista perusoikeuksien heikennyskiellon kannalta. Sikäli, kun voimassa oleva soveltamisalasäännös turvaa vammaisten henkilöiden YK:n vammaissopimuksen mukaisten oikeuksien toteutumisen paremmin kuin esitysluonnoksen mukainen säännös, esitetty lakimuutos rikkoisi toteutuessaan heikentämiskielloa tai perustuslain mukaista perusteltujen odotusten suojaa.

Tukiliitto ei edellä ja jäljempänä mainituin perustein kannata elämänvaiherajauksen lisäämistä vammaispalvelulain soveltamisalapykälään, mutta mikäli elämänvaihe- tms. rajauksen säätämiseen päädytään, Tukiliitto esittää ehdotetusta säännöksestä perusteluineen seuraavia huomioita:

Jos elämänvaiherajauksen säätämisen kanssa edettäisiin, eri elämänvaiheiden nimeäminen lain pykälätasolla on Tukiliiton näkemyksen mukaan perusteltu ratkaisu, mutta näitä eri elämänvaiheita ja niihin liittyviä avun ja tuen tarpeita sekä päätösten perustamista yksilöllisiin tarpeisiin ja tilanteisiin pitää avata perusteluissa vielä tarkemmin, jottei edistetä sitä, että lakia sovellettaessa vammaisia ihmisiä vain iän perusteella ohjattaisiin kaavamaisesti tiettyihin palveluihin todellisiin tarpeisiin vastaamattomalla ja oikeuksia kaventavalla tavalla. Erityisen tärkeänä Tukiliitto pitää sitä, että lapsuus ja nuoruus mainitaan säännöksessä erillisinä elämänvaiheina, joihin kuuluvia kehitystehtäviä ja tarpeita tarkennetaan erikseen säännöskohtaisissa perusteluissa.

Tukiliitto pitää kannatettavana, että elämänvaiheessa tavanomaisen tarpeen arviointi sidotaan säännöksessä lain tarkoitukseen velvoittavasti siten, että se tulee ottaa arvioinnissa huomioon. On niin ikään hyvä, että säännökseen on nimenomaisesti kirjattu tavoite, että vammaisen henkilö voi toimia yhdenvertaisena yhteiskunnan jäsenenä kaikissa elämänvaiheissa.

Mikäli soveltamisalasäännöstä muutetaan ehdotetulla tavalla, Tukiliitto pitää välttämättömänä sitä, että arvioinnissa tulee ehdotetun säännöksen mukaan ottaa huomioon palveluiden jatkuvuus silloin, kun vammaisen henkilö on käyttänyt vammaispalveluita aiemmissa elämänvaiheissa. Pelkän huomioon ottamisen sijaan tässä yhteydessä tulee kuitenkin nähdäksemme puhua ”jatkuvuuden turvaamisesta” sen varmistamiseksi, että säännös tosiasiaassa asianmukaisesti huomioidaan lainvalintaa tehtäessä.

On huomioitava myös se, että osa kehitysvammaisista ihmisistä on voinut olla avun ja tuen tarpeessa koko elämänsä, mutta he eivät ole välttämättä saaneet tuekseen vammaispalveluita, vaan ovat olleet esimerkiksi läheisten ihmisten avun ja tuen varassa. Tuen tarpeet voivat ilmetä vasta myöhemmällä iällä siitäkin syystä, että henkilön läheiset, esimerkiksi iäkkäät vanhemmat ovat estyneet huolehtimasta kehitysvammaisesta henkilöstä aiempaan tapaan. Palvelujen jatkuvuutta korostavaa säännöstä ei saa soveltaa siten, että se käytännössä toimisi esteenä vastata vammaispalveluilla myöhemmin ilmeneviin palvelutarpeisiin.

Lapsuus:

Tukiliitto yhtyy Mannerheimin Lastensuojeluliiton lausunnossaan esittämään huomioon, jonka mukaan “[e]sitysluonnoksen ongelmana on, että elämänvaihe ”lapsuus” on hyvin yleisellä ja epätarkalla tasolla kirjattu luonnokseen eikä osiossa tavoiteta lapsuuden kehityskulkuja (0-17 vuotta) sillä tarkkuudella kuin tulisi edellyttää, jotta osio voisi toimia elämänvaihesäännösesityksen perusteluna ja pohjana.” Tukiliitto yhtyy myös muilta osin Mannerheimin Lastensuojeluliiton näkemyksiin.

Lapsuutta elämänvaiheena koskevista yksityiskohtaisista perusteluista tulee ehdottomasti mainita henkilökohtainen apu ja erityinen osallisuuden tuki lapsen osallisuutta toteuttavina palvelumuotoina sekä kaiken kaikkiaan huomioida tarkemmin eri ikävaiheissa olevien vammaisten lasten avun ja tuen tarpeita. On kaikkiaan varmistettava, ettei ehdotetun kaltainen sääntely perusteluineen johda sellaiseen lainsoveltamiseen, jossa vammaisen ihmisen avun ja tuen tarpeisiin vastataan kaavamaisesti vain niillä palveluilla, joita ehdotetun kaltaisessa hallituksen esityksessä on mainittu.

Nyt lapsuutta kuvaavissa säännöskohtaisissa perusteluissa todetaan, että ”[p]ienen lapsen tavanomaiseen elämään kuuluu esimerkiksi vuorovaikutus eri tilanteissa, leikki, harrastukset, sekä perheen arkeen osallistuminen perheenjäsenenä. Silloin, kun lapset tarvitsevat tyypillisesti aikuisen tukea näissä tilanteissa, kyseessä on pääsääntöisesti elämänvaiheeseen liittyvä tavanomainen tarve.” Tukiliitto pitää muotoilua ongelmallisena vammaisten lasten oikeuksien toteutumisen kannalta.

Säännöskohtaisissa perusteluissa on välttämättä huomioitava, että ainakin kouluikäiset ja toisinaan tätä nuoremmatkin lapset varsin tyypillisesti tekevät jo joitakin asioita ilman vanhempiensa läsnäoloa, esimerkiksi osallistuvat harrastustoimintaan, kaverisyntymäpäiville tai vastaaviin vapaa-ajan toimintoihin. Myös pienempien lasten tulee saada osallisuutensa tueksi palveluita, mukaan lukien henkilökohtaista apua ja erityistä osallisuuden tukea niiden myöntämisedellytysten täyttyessä, jotta osallisuus ja muun muassa vähittäinen itsenäistyminen toteutuu ikätasoisesti myös vammaisten lasten kohdalla. Tämä on myös normalisuusperiaatteen mukaista.

Mikäli henkilökohtaista apua ja erityistä osallisuuden tukea ei mainita lapsuutta elämänvaiheena kuvaavissa perusteluissa, suurena riskinä on, että näiden osallisuutta tukevien palveluiden saaminen muuttuu aiempaakin vaikeammaksi esimerkiksi alle teini-ikäisille, vaikkapa 7–9-vuotiaille lapsille, jotka ilman toimintarajoitteitaan tekisivät kuitenkin jo monia asioita ilman vanhempansa.

Tukiliitto katsoo, että lapsuutta käsittelevässä kohdassa on erittäin tärkeää mainita lapsen osallisuutta tukevien palveluiden lisäksi lyhytaikainen huolenpito sekä myös vammaisen lapsen asumisen tuen järjestäminen tarvittaessa kodin ulkopuolella vammaispalvelulain 19 §:n perusteella. Vammaisen lapsen hoidon ja huolenpidon tarpeet voivat jo hyvin pienenä poiketa samanikäisten vammattomien lasten tarpeista varsin merkittävästi muissakin kuin esitysluonnoksessa mainitussa tilanteessa, eli silloin, kun lapsen uni vaatii jatkuvaa valvontaa. Vammainen lapsi voi esimerkiksi tarvita vaativia hoitotoimenpiteitä usein tai jatkuvaa valvontaa toimintarajoitteidensa vuoksi. Kun lapsen hoidon, huolenpidon ja valvonnan tarpeet muun muassa tällaisin tavoin poikkeavat samanikäisten vammattomien lasten tarpeista, vanhempien hyvinvoinnin ja jaksamisen turvaamiseksi tarvitaan usein lyhytaikaista huolenpitoa mahdollisten omaishoidon vapaiden lisäksi.

Jos lapsen tarpeet ovat niin vaativia, että kotona asuminen ei vahvoista palveluista huolimatta onnistu, vammaisen lapsen asuminen kodin ulkopuolella tulee järjestää vammaispalvelulain 19 §:n mukaisena lapsen asumisen tukena, jos lapsella ei ole lastensuojelun sijaishuollon tarvetta. Tämä on syytä mainita 2 §:n muutosten perusteluissa, koska Suomessa on valitettavasti hyvin tyypillistä, että kodin ulkopuolista asumista tarvitsevat lapset ohjautuvat lastensuojelun puolelle, vaikka tilanteessa ei olisi kyse lastensuojelullisista tarpeista.

Lisäksi on tärkeää huomioida lapsen oikeus saada tarvittaessa myös esim. vaativaa moniammatillista tukea tai valmennusta. Monet hyvinvointialueet ohjaavat yhä vahvemmin vaikeastikin vammaisten lasten perheitä sosiaalihuoltolain mukaisiin perhepalveluihin, vaikka niistä ei useinkaan löydy näiden perheiden tilanteisiin sopivia ja riittäviä palveluita, ja monissa tapauksissa hyvinvointialueet katsovat, että vammaisen lapsen hyvin vaativiinkin tarpeisiin vastaaminen kuuluu tavanomaiseen vanhemmuuteen.

#### Nuoruus:

Tukiliitto katsoo, että nuoruutta elämänvaiheena kuvaavissa perusteluissa tulee niin ikään kuvata henkilökohtaisen avun ja erityisen osallisuuden tuen merkitystä huomattavasti ehdotettua painokkaammin. Nyt esitysluonnoksessa todetaan, että ”[t]arvittaessa nuoren osallisuutta ja sosiaalisia suhteita on tuettava esimerkiksi henkilökohtaisen avun tai erityisen osallisuuden tuen avulla.”

Tukiliitto katsoo esimerkiksi YK:n vammaisyleissopimuksen 19 artiklaan ja sitä koskevaan YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksien komitean yleiskommenttiin (CRPD/C/GC/5) viitaten, että

nimenomaan henkilökohtainen apu on vammaisille lapsille ja nuorille ehdottoman olennainen palvelu, joka mahdollistaa heidän yhdenvertaisen osallistumisensa vapaa-ajan toimintoihin yhdenvertaisesti vammattomien lasten ja nuorten kanssa (CRPD/C/GC/5, kohta 76). Tätä näkökulmaa tulee ehdotettua vahvemmin korostaa myös soveltamisalasäännöksen perusteluissa, jos asiasta annetaan hallituksen esitys.

Nuoruvaiheessa tärkeitä palveluita tukemaan osaltaan esimerkiksi itsenäistymistä ovat myös lyhytaikainen huolenpito, valmennus ja liikkumisen tuki. Katsomme, että myös nämä palvelut on syytä mainita nuoruutta esityksen perusteluissa käsiteltäessä.

Tuki varhaiskasvatuksessa ja perusopetuksessa erityiskysymyksenä:

Lapsuutta ja nuoruutta elämänvaiheena koskevissa yksityiskohtaisissa perusteluissa todetaan, että varhaiskasvatuksen ja perusopetuslain mukaiset palvelut ovat aina ensisijaisia suhteessa erityispalveluihin. Tukiliitto katsoo, että tässä yhteydessä tulisi selkeyden vuoksi todeta, että VaKaL:ssa ja POL:ssa tarkoitetut palvelut ja tukitoimet kuuluvat vain varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen piiriin, eivätkä siten lainkaan vastata vapaa-ajan palvelutarpeisiin.

Tukiliiton lakineuvonnassa sekä apu- ja toimintavälineiden yhdenvertaista saatavuutta edistävässä Malike-toiminnassa kertyneiden kokemusten perusteella esimerkiksi varhaiskasvatukseen osallistumisen edellyttämien apu- ja toimintavälineiden saaminen on usein hyvin hankalaa, mikä vaarantaa vammaisten lasten oikeuksien toteutumisen varhaiskasvatuksessa. Hankaluudet liittyvät usein eriäviin käsityksiin siitä, kuuluuko vastuu kulloinkin kyseessä olevan välineen tai tukitoimen järjestämisestä varhaiskasvatuksen järjestäjälle vai hyvinvointialueelle.

Tukiliitto ehdottaa, että säännöskohtaisissa perusteluissa, joissa kuvataan vammaispalveluiden sekä varhaiskasvatuslain ja perusopetuslain rajapintaa, viitataan oikeusasiamiehen ratkaisuun EOAK/6456/2022, jossa EOA on todennut, että ”[k]aupungin sisäinen, sen eri toimi- tai tehtäväalojen välinen erimielisyys kustannusten jaosta ei saa koskaan johtaa siihen, että asiakas jää vaille niitä palveluja, joihin hänellä on ehdoton oikeus. Kaupungin sisäiset epäselvyydet ja mahdolliset yhteistyövaikeudet eri toimialojen välillä eivät saa johtaa vammaisen tai muun erityistä tukea tarvitsevan lapsen palvelujen järjestämisessä oikeudenmenetyksiin tai asian käsittelyn viivästyksiin.” (s. 11)

Ratkaisu on ajalta ennen hyvinvointialueuudistusta ja koskee kaupungin eri toimialojen välistä epäselvyyttä, mutta ratkaisussa todettua voi soveltaa myös tilanteeseen, jossa järjestämisvastuun epäselvyys on hyvinvointialueen sisäinen tai kunnan ja hyvinvointialueen välinen. Varhaiskasvatusta tai perusopetusta koskevien oikeuksien toteutuminen ei saa estyä siksi, että viranomaisilla on eriäviä näkemyksiä siitä, mikä taho mistäkin tukitoimesta vastaa. Tämä pätee myös toisen asteen opinnoissa tarvittavaan apuun ja tukeen.

## Aikuisuus:

Aikuisuutta elämänvaiheena koskevissa perusteluissa korostuu näkökulma, jonka mukaan aikuisuuteen kuuluu vastuun ottaminen omasta elämästä sekä huolehtiminen omasta itsestään, perheestään, kodistaan ja toimeentulostaan. Perusteluissa todetaan, että “[s]illoin, kun vammainen henkilö ei voi vammansa johdosta suoriutua näistä tehtävistä ja vastuista, vaikka muut aikuiset siihen yleensä pystyvät, kyseessä on tarve, johon tulee vastata vammaispalveluilla.”

Tukiliitto korostaa, että myös esimerkiksi vaikeammin kehitysvammaisten ihmisten palvelutarpeisiin tulee aikuisuudessa vastata vammaispalveluilla, vaikka he eivät tuettunakaan pystyisi suoriutumaan perusteluluonnoksissa mainituista aikuisuuteen tavanomaisesti kuuluvista tehtävistä ja vastuista.

## Vanhuus:

Tukiliiton lakineuvontaan tulevien yhteydenottojen perusteella kehitysvamman tai vastaavan syyn vuoksi tukea tarvitsevat ihmiset ovat riskissä joutua siirretyksi sosiaalihuoltolain mukaisten asumisen palveluiden piiriin ikääntyessään, eikä näiden palveluiden piirissä useinkaan ole riittävää osaamista esimerkiksi kehitysvammaisuuteen liittyviin palvelutarpeisiin vastaamisesta. On varmistettava, että vammaisille henkilöille tarkoitettuja asumisen palveluja, samoin kuin muita vammaispalveluita, voidaan vahvistaa silloin, kun ikääntyminen muuttaa henkilön palvelutarvetta, vaikka se pääosin aiheutuisi edelleen vammaisuudesta.

Palveluiden pysyvyys tulee sosiaalihuoltolain 38 §:n 3 momentin mukaisesti turvata myös iäkkäiden vammaisten henkilöiden palveluissa niin, etteivät iäkkäät vammaiset henkilöt joudu esimerkiksi muuttamaan kodistaan sen vuoksi, että heidän palvelutarpeensa kasvavat tai moninaistuvat iän karttumisen myötä. Vammasta aiheutuvat palvelutarpeet eivät katoa minnekään, vaan voivat pikemminkin vahvistua, kun esimerkiksi kehitysvammainen henkilö ikääntyy. Esitysluonnoksen 2.4 §:n mukainen palveluiden jatkuvuuden huomioon ottaminen tulee myös linjassa SHL 38.3 §:n kanssa muuttaa palveluiden jatkuvuuden turvaamiseksi.

Tukiliitto katsoo, että iäkkäiden vammaisten henkilöiden sekä eri tavoin iäkkäinä vammautuvien henkilöiden palvelutarpeisiin tulee vastata yhdenvertaisesti silloin, kun kyseessä on vammasta aiheutuva palvelutarve. Elämänvaiherajausta ei tule soveltaa syrjivästi henkilön iän, toimintarajoitteen tai vammaisuuden taustalla olevan syyn perusteella.

Vanhuutta elämänvaiheena koskevissa perusteluissa todetaan, että “[v]aikka iäkkäiden henkilöiden palvelutarve voidaan usein katsoa tavanomaiseksi elämänvaiheeseen liittyväksi tarpeeksi, sellaisesta

ei kuitenkaan ole kyse niillä vammaisilla henkilöillä, jotka tarvitsevat palveluita eri elämänvaiheissa tai esimerkiksi vammautuvat tapaturmaisesti korkeassa iässä.” Tukiliitto katsoo, että kirjauksessa tulisi huomioida tapaturmaisesti vammautumisen lisäksi myös muut vammautumisen tavat, jotka voivat kohdata ihmistä korkeassa iässä siten, että kyse ei ole tavanomaisesta ikääntymisestä. Vähintäänkin perusteluihin tulisi lisätä asiasta useampia esimerkkejä.

Perusteluluonnoksissa todetaan, että “[k]otiin tuotavilla palveluilla ja sosiaalihuoltolain asumista koskevilla palveluilla voidaan yleensä huolehtia iäkkään henkilön palvelutarpeista täysimääräisesti.” Tukiliitto pitää virkettä liian kategorisesti muotoiltuna ja esittää sen poistamista tai muuttamista. Vähintäänkin virkkeeseen tulisi tehdä lisäys, jonka mukaan sosiaalihuoltolain asumista koskevilla palveluilla voidaan yleensä huolehtia VAMMATTOMAN iäkkään henkilön palvelutarpeista.

### **3. Turvaako esitys vammaispalveluita aiemmin saaneiden vammaisten henkilöiden oikeuden saada vammaispalveluita myös ikääntyessä?**

Ei

#### **Voit halutessasi perustella vastausta tai lisätä muutosehdotuksen**

Myös nimenomaan vammasta aiheutuvat palvelutarpeet voivat muuttua tai moninaistua vammaisen henkilön ikääntyessä. On varmistettava, että vammainen henkilö voi ikääntyessäänkin saada vammaisille henkilöille tarkoitettuja erityispalveluita niiden myöntämisedellytysten täytyessä, jos henkilöllä on ko. palveluille tarve, vaikka hän ei olisi niitä mahdollisesti aiemmin elämänsä varrella tarvinnut.

Esitysluonnoksen 2.4 §:ää tulee muuttaa niin, että siinä puhutaan palveluiden jatkuvuuden huomioon ottamisen sijasta niiden jatkuvuuden turvaamisesta.

Ks. myös vastaus kohdassa 2, alaotsikko vanhuus.

### **4. Täydentääkö elämänvaiheita koskeva säännösehdotus jo hyväksyttyä soveltamisalakokonaisuutta riittävästi sen turvaamiseksi, että vammaispalvelulaki säilyy erityislakina?**

Ei

#### **Voit halutessasi perustella vastausta tai lisätä muutosehdotuksen**

Soveltamisalan muuttamista koskevan esityksellä on tarkoitus säästää 20 miljoonaa euroa vammaisten henkilöiden palveluista. Tukiliitto katsoo, että vammaispalveluista leikkaamalla ei turvata henkilöiden oikeutta saada vammansa vuoksi tarvitsemiaan erityispalveluita –päinvastoin.

Soveltamisalasäännöstä edellisen kerran muutettaessa elämänvaiherajaus päädyttiin poistamaan esityksestä valiokuntakäsittelyssä. Kuten esitysluonnoksessakin todetaan, tässä yhteydessä eduskunnan sosiaali- ja terveysvaliokunta painotti, että soveltamisalasäännöksen ja

elämänvaiherajauksen sisältäneen momentin poistamisen vaikutukset selviävät vasta lain toimeenpanossa, ja piti siksi tärkeänä, että lain soveltamista ja sen vaikutuksia seurataan.

Uusi vammaispalvelulaki on ollut voimassa vasta muutaman kuukauden, ja siirtymäaika vanhan vammaispalvelulainsäädännön mukaisista palveluista kokonaan uuden vammaispalvelulain soveltamiseen on pääsääntöisesti kolme vuotta. Voimassa olevan soveltamisalasäännöksen vaikutuksia ei siten ole vielä edes voitu seurata niin, että minkäänlaiseen tietoon perustuen voitaisiin väittää, että soveltamisalan tämänhetkinen muotoilu ei turvaa vammaispalvelulain säilymistä erityislakina.

Tukiliitto vastustaa soveltamisalasäännöksen muuttamista ja kaikenlaisia muitakin muutoksia ja heikennyksiä uuteen vammaispalvelulakiin. Soveltamisalasäännöksen rajaamista tai mitä tahansa muutakaan sisällöllistä muutosta uuteen vammaispalvelulakiin tulisi Tukiliiton näkemyksen mukaan harkita vasta siinä tilanteessa, jossa uuden lain soveltamista olisi systemaattisesti seurattu ja esimerkiksi soveltamisalasäännöksen vaikutuksista saatu tietoa, jotka viittaisivat jonkinlaisiin ongelmiin sääntelyssä vammaisten henkilöiden oikeuksien toteutumisen kannalta.

Se, että soveltamisalasäännöstä ehdotetaan tiukennettavaksi ilman, että tämä ratkaisu perustuisi tietoon / tosiasiallisiin havaintoihin siitä, että nykyinen muotoilu vaarantaisi lain säilymisen erityislakina, viestii, että kyseessä on heikennys vammaisten henkilöiden oikeuksiin ja palveluihin nimenomaan säästösyistä. Tätä ei voida pitää muun muassa YK:n vammaisyleissopimuksen velvoitteiden näkökulmasta hyväksyttävänä.

Sillä perusteella, millaisia vammaispalvelulain soveltamisohjeita eri hyvinvointialueet ovat laatineet tai laatimassa ja millaisia kokemuksia lain soveltamisesta Tukiliittoon ja muihin vammaisjärjestöihin on kantautunut, uuden lain piiriin ja vammaispalveluihin pääsy on jo nyt tyypillisesti todella vaikeaa jopa niille vammaisille ihmisille, jotka ovat saaneet aiemman vammaispalvelulain ja/tai kehitysvammalain mukaisia palveluita – saati niille ikäihmisille, joita ikävaiherajauksella erityisesti pyritään sulkemaan vammaispalveluiden ulkopuolelle. Tarve säätää ikävaiherajaus vaikuttaa perustuvan väärään tilannekuvaan.

## **5. Mitä muuta haluat sanoa esityksestä?**

Mikäli esitys etenee, Tukiliitto pitää säännöksen selkeyden kannalta hyvänä ratkaisuna, että vammaisen henkilön määritelmä on erotettu omaksi momentikseen (ehdotetun 2 §:n 2 momentti).

Valmisteltaessa lainsäädäntöä, joka tiukentaa vammaispalvelulain soveltamisen kriteerejä ja siten vaikeuttaa yhä useamman vammaisen henkilön pääsyä vammaispalveluihin, tulee arvioida ja huomioida myös ne yhteisvaikutukset, joita tällä heikennyksellä yhdessä aiempien palveluihin ja etuuksiin kohdistuneiden säästöjen ja leikkausten kanssa olisi tyypillisesti haavoittuvassa asemassa olevien vammaisten ihmisten asemaan ja heidän oikeuksiensa toteutumiseen. Esimerkiksi sosiaali- ja terveysministeriön viime vuonna tekemässä yhteisvaikutusten arvioinnissa

([https://stm.fi/documents/1271139/198978037/FINAL\\_Yhteisvaikutukset+eri+ihmisryhmien+perus-+ja+ihmisoikeuksien+toteutumiseen.pdf/b7cb50b9-37ce-9dac-a097-64a88be42075/FINAL\\_Yhteisvaikutukset+eri+ihmisryhmien+perus-+ja+ihmisoikeuksien+toteutumiseen.pdf?t=1727092559052](https://stm.fi/documents/1271139/198978037/FINAL_Yhteisvaikutukset+eri+ihmisryhmien+perus-+ja+ihmisoikeuksien+toteutumiseen.pdf/b7cb50b9-37ce-9dac-a097-64a88be42075/FINAL_Yhteisvaikutukset+eri+ihmisryhmien+perus-+ja+ihmisoikeuksien+toteutumiseen.pdf?t=1727092559052)) on todettu, että jo aiemmilla sosiaaliturvaan ja sote-palveluihin kohdistuneilla heikennyksillä on ollut merkittäviä vaikutuksia moniin – joskaan ei kaikkiin – vammaisiin henkilöihin, sillä he tarvitsevat vammansa vuoksi tyypillisesti muuta väestöä enemmän niin palveluita kuin etuuksiakin. On kohtuutonta, että jo tehtyjen heikennysten päälle vaikeutetaan vammaispalveluihin pääsyä entisestään siitä huolimatta, että elämänvaiherajauksen säätämiseksi ei mm. hyvinvointialueiden tiukentuneet soveltamiskäytännöt huomioiden ole sellaista tarvetta, jolla muutoksen tekemistä on alun perin perusteltu.

Tukiliitto katsoo, ettei uutta vammaispalvelulakia tule lainkaan avata, kun saatavilla ei ole todellista lain soveltamiseen perustuvaa seurantatietoa, jonka pohjalta esim. soveltamisalaa koskevien muutosten voitaisiin todeta olevan tarpeen. Pelkästään säästöjen vuoksi lakia ei ole hyväksyttävää avata, sillä vammaisten ihmisten etuuksista ja palveluista on jo säästetty kohtuuttomasti. Missään tapauksessa lakia ei tule avata myöskään palvelupykäliden osalta. Tämä olisi perustelulukuonnoksissa todetuin tavoin riskialtis ja epäoikeudenmukainen ratkaisu sekä vammaisten henkilöiden että hyvinvointialueiden kannalta.

Kokko Saara  
Kehitysvammaisten Tukiliitto ry